

Lommemannensaken viser et rettsystem som kan være traumeproduserende

Psykolog, dr. philos Atle Dyregrov, Senter for Krisepsykologi

De siste dagene har jeg fulgt dekningen av saken mot Erik Andersen i norske nettmedier på avstand. Lang avstand. Jeg befinner meg i over tre tusen meters høyde i Cusco, Peru. Det blir ikke lettere å puste av å lese de detaljerte beskrivelsene av hva disse barna har vært utsatt for. Selv på avstand fornemmer jeg hvordan norske medier nesten overgår hverandre i å fråse i denne saken. Minutt for minutt legges barnas beretninger ut på nett. Hvem som helst kan lese hva disse barna har måttet gjennomgå. Det er motbydelig med en slik detaljrikdom, både at det er tillatt, men også fordi det viser oss sider av både vår egen og medias sensasjonstrang. Hvem er detaljrikdommen for? Er det slik at det er nødvendig for oss å lese hver enkelt av disse historiene for å forstå hva den tiltalte har gjort? Er det for å aktivere vår empati? Er det lesere og seeres behov dette reflekterer?

Jeg har arbeidet med barn og unge som har opplevd slike overgrep. Jeg vet hvor stor påkjenningen er ved å møte i retten, hvordan frykten for å stå ansikt til ansikt med den som har skapt så mye smerte gir søvnløse netter og bankende hjerte. Seksuelle overgrep har så mange sider, de innebærer skam, skyld og hemmelighold, og følges ofte av plagsomme tanker og vanskelige følelser. De er så vanskelig å snakke om, mange skjuler dem i lang tid, og frykten er stor for hvem som vet eller skal få vite hva en har opplevd.

Liten forståelse for ungdommers behov

Mange av barna som har blitt misbrukt har nå nådd ungdomsalderen. I denne alderen er det svært viktig og ikke skille seg ut. Ungdommer hater å skille seg ut, de vil være som andre og er svært sensitive for hva deres jevnaldrende synes og tenker. Det er ikke vanskelig å forstå at ofre i denne saken, spesielt der ingen i deres omgivelser inntil nå har visst at de er ofre, har en sterk frykt for at jevnaldrende på skolen og i nabolaget skal få vite at de var utsatt for Andersen.

Dommerstanden må ha meg unnskyldt, men jeg tror ikke at de har stor nok forståelse for disse ungdommene. Da hadde det aldri vært tillatt med en slik detaljert formidling i media. Slik dekningen er nå er det ikke rart om frykten river i sjelen hos dem, og kanskje enda mer hos deres foreldre. Kan vennene forstå at det er dem? Hva kan de si? Kan de bli mobbet? Om det kommer ut, så vil alle vite hva de har opplevd ned til de mest intime detaljer. Mange av barna har aldri fortalt om det som har skjedd til omgivelsene, men skjult dette. Det er ikke rart at barn sier at de aldri ville ha fortalt om de visste om hvordan dette ville bli, eller at noen har vurdert å trekke saken pga medieoppstyret.

De mange som må vitne i denne saken eller får sine vitneprov gjengitt har selvfølgelig ulike forutsetninger for å håndtere det mediekjøret som nå foregår. Noen har vært åpne med sine omgivelser og deres venner og skolekamerater vet at de har vært utsatt for Lommemannen. Men selv for denne gruppen, som kanskje har det beste utgangspunkt for å kunne få støtte fra andre nå når kjøret er som verst, er det tvilsomt om omgivelsene har visst om detaljene. For de som ikke har fortalt, vil de frykte det verste når de ser hvor detaljert mediene går til verks.

Rettsalen som produksjonshall for traumer?

Hvorfor skjermes og beskyttes ikke barna mer? Det er vanskelig for meg å forstå at denne behandlingen av barna/ungdommene ikke bryter med Barnekonvensjonen. Hvorfor skal hele Norge måtte ta del i de detaljene som offentliggjøres? Det burde være mulig å sette de utsatte barnas behov foran publikums behov. Jeg vil gå så langt som til å hevde at vi gjennom denne

behandling påfører barn traumer. Det kan vel ikke være meningen at norske domstoler omgjøres til en potensiell produksjonshall for traumer. Det er en skamplott at barn, nå ungdom, skal måtte oppleve frykt og ekstremt ubehag, med mulig sosial isolering i venneflokken som konsekvens. Det nytter lite å appellere til pressen om å unngå den detaljerte dekningen. Her er det i rettsvesenet at grensene må trekkes opp. Jeg håper inderlig at vi gjennom politiske beslutninger og påfølgende endringer i det norske rettsvesenet får en helt annen beskyttelse av barn og unge enn det vi ser i denne saken. I mange år har jeg arbeidet med seksuelle overgrep og etterlatte etter voldshandlinger. Det har vært mange lovnader fra politisk hold om å forbedre situasjonen for de som rammes, og det har kommet forbedringer. Denne saken viser at veien enda er lang å gå.

I denne saken er det hundrevis av mennesker; de utsatte barna, deres foreldre og søsken og andre av barnas kjære, som må lide under et system som i for liten grad har forståelse for barns behov. Det er behov for en mye sterkere fokusering på hvordan barn i rettssystemet skal ivaretas i høyt profilerte saker, men også i andre saker der medieinteressen er mindre. Jeg tror at dommere og andre aktører har for dårlig innsikt i utviklingspsykologi til å forstå barns reaksjoner og behov. Her må kunnskapsnivået heves.

Klare retningslinjer som kan beskytte barna mot unødig medieeksponering må på plass. Dette betyr selvfølgelig ikke at det ikke skal kunne rapporteres om en slik sak, men at detaljnivået er unødvendig. Det bør også være garantier som sikrer at barn slipper å kunne bli utpekt som offer i sitt nærmiljø

Bistandspsykolog?

Det er flott at alle barna har rett på en bistandsadvokat, og i denne saken er det mange av dem. Jeg tror faktisk tiden er inne til å innføre en ordning med bistandspsykolog til barn og deres familier i slike saker. Oppgavene for en slik psykolog ville være mange; mental forberedelse forut for deltagelse i retten; oppfølging i etterkant; samtale og forberedelse på hvordan venners reaksjoner kan møtes; foreldreveiledning; håndtering av media, m.m. Det ville være et viktig løft for å sikre god mestring. Om noen år håper jeg det vil være like naturlig med en bistandspsykolog som en bistandsadvokat.